

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська Академія»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Кафедра соціології

Кваліфікаційна робота

Освітній ступінь – бакалавр

На тему: **«ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАТЕВОГО
ВИХОВАННЯ У ШКІЛЬНУ ПРОГРАМУ НА ДУМКУ БАТЬКІВ
УЧНІВ ШКОЛИ №17 МІСТА ХАРКОВА (КЕЙС-СТАДІ)»**

Виконала: студентка 4-го року навчання

Спеціальності 054 «Соціологія»

Красовська Вероніка Артурівна

Наукова керівниця:

Прохорова А. А.,

к. соц. н., старша викладачка

Рецензент Артикуца С. С., старший
викладач

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«_____» _____

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ В СОЦІОЛОГІЇ	6
1.1. Виникнення та розвиток статевого виховання у різних країнах світу	6
1.2. Соціологічні дослідження у сфері статевого виховання.....	11
1.3. Сучасні виклики впровадження статевого виховання у шкільні програми	14
РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ У ШКІЛЬНУ ПРОГРАМУ НА ДУМКУ БАТЬКІВ УЧНІВ ШКОЛИ №17 МІСТА ХАРКОВА.....	18
2.1. Методологія та дизайн дослідження	18
2.2. Розуміння статевого виховання батьками учнів школи.....	21
2.3. Ставлення батьків учнів до впровадження статевого виховання у шкільну програму	25
ВИСНОВКИ	34
Список використаних джерел.....	37
Додатки.....	40

ВСТУП

У сучасному житті питання статевої освіти набуває все більшої актуальності. Неосвіченість у сфері сексуальних відносин та брак статевого виховання можуть спричинити зараження захворюваннями, що передаються статевим шляхом. Так, згідно зі статистикою МОЗ, кожного року в нашій країні трапляється приблизно 400 000 випадків реєстрації інфекцій, що передаються статевим шляхом. (Центр громадського здоров'я МОЗ України). Існують і інші захворювання, які можуть бути спричинені недостатнім рівнем обізнаності у сфері статевого виховання. Так, нестача таких знань може підвищити ризик зараження такими захворюваннями як ВІЛ/СНІД, вірусний гепатит С.

Брак статевої освіти, яка включає вивчення теми контрацепції та репродуктивного здоров'я, може спричинити дитячу вагітність, аборти, патології та проблеми зі здоров'ям у майбутньому. За даними МОЗ, в 2018 році в Україні 118 дівчат завагітніли у віці до 14 років та більше 5700 дівчат стали матерями у віці від 15 до 17 років (Центр медичної статистики МОЗ України). Дитяча вагітність має серйозні наслідки як для молодої матері, так і для дитини. Зокрема, негативний вплив на здоров'я матері, на її внутрішні органи, ускладнення під час протікання вагітності, а також дитяча смертність та безпліддя у майбутньому (Рання вагітність у підлітків: небезпеки та можливі ускладнення). Також варто зазначити, що в Україні у 2020 році було здійснено 35 офіційних абортів у віці до 14 років та 538 абортів у віці від 15 до 17 років (Центр медичної статистики МОЗ України, 2020).

Отже, можна зробити висновок, що частина дітей починає статеве життя у ранньому віці, що може викликати дитячу вагітність, аборти та отримання венеричних захворювань. Статеве виховання може забезпечити майбутнє здоров'я дітей та підлітків, підвищуючи їхню обізнаність у питаннях сексуального життя та запобігаючи проблемам, які виникають через низький рівень проінформованості.

Варто зазначити, що статеве виховання може розглядатись як окремий аспект освітнього процесу у школі так і як тема, яка може розкриватись у сім'ї під час виховання. Батьки можуть виступати агентами, які надають інформацію про статеве виховання, проводячи освітні бесіди у колі родини. Якщо батьки проводять уроки статевого виховання вдома, вони мають бути добре підготовленими до правильного викладання. Коли батьки обговорюють теми статевого виховання, вони мають пам'ятати, що їхня сексуальність та сексуальність дитини – різні. Тому під час освітніх бесід не потрібно розглядати сексуальну поведінку своїх дітей крізь призму свого досвіду (Standards for Sexuality Education in Europe, 2010, Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Громадська організація «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер», 2019). У сім'ї під час спілкування на тему статевої освіти між батьками та дітьми можуть виникати бар'єри. Через це можуть не обговорюватись деякі питання статевого відносин, репродуктивного здоров'я, засобів запобігання вагітності та інфікування тощо. Також батьки можуть уникати деяких тем сексуального виховання, переймаючись тим, що це підвищить у дитині зацікавленість у статевому житті та бажання якомога скоріше знайти собі сексуального партнера. Через недостатній рівень освіченості у сфері статевої освіти діти та підлітки можуть прагнути знайти інформацію, що їх цікавить, в інтернеті, де контент не завжди є доречним, правдивим та корисним.

Зараз в українській системі освіти відсутнє шкільне статеве виховання, яке могло б забезпечити обізнаність дітей у питаннях безпечних стосунків, сексуальних контактів, репродуктивного здоров'я, гендерних відносин тощо. Тому важливим та актуальним у сучасному українському суспільстві є пошук можливостей впровадження статевого виховання для учнів в рамках шкільної освіти.

Метою даної роботи є визначити перспективи впровадження статевого виховання в українську шкільну програму на думку батьків учнів школи №17 міста Харкова.

Об'єктом дослідження є статеве виховання.

Предметом дослідження виступають перспективи впровадження статевого виховання в українську шкільну програму.

Дослідницькі завдання:

1. Узагальнити історію виникнення та розвитку статевого виховання у різних країнах світу;
2. Узагальнити соціологічні дослідження у сфері статевого виховання;
3. Систематизувати сучасні виклики впровадження статевого виховання у шкільні програми;
4. З'ясувати розуміння статевого виховання батьками учнів школи №17 міста Харкова;
5. Визначити ставлення батьків учнів школи №17 міста Харкова до впровадження статевого виховання у шкільну програму.

Теоретична частина роботи ґрунтується на аналізі джерел, які висвітлюють історію викладання статевого виховання та на огляді досліджень щодо статевої освіти. Також у теоретичному розділі представлені бар'єри, які обмежують впровадження статевого виховання у школах.

Емпірична частина базується на розробці програми дослідження та аналізі інформації з проведених напівструктурованих якісних інтерв'ю із батьками учнів школи №17 міста Харкова.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ В СОЦІОЛОГІЇ

1.1. Виникнення та розвиток статевого виховання у різних країнах світу

Згідно з визначенням Європейської мережі Міжнародної федерації планованого батьківства, статеве виховання включає в себе надання інформації, яка робить дітей та молодь обізнаними та підготовленими до прийняття рішень, та надання знань, необхідних для отримання фізичного та емоційного задоволення під час перебування у стосунках (Beaumont, Maguire, 2013). Конкретніше, під статевим вихованням у роботі мається на увазі навчання дітей темам репродуктивного здоров'я, місця сім'ї у суспільстві, гендерних відносин, захворювань, що передаються статевим шляхом, ризикам незахищеного статевого акту, темам менструації, полюцій, насильства, емоційного та фізичного здоров'я, а також безпеки у сексуальних стосунках. Варто звернути увагу на те, що у роботі поняття статевого виховання є тотожним до понять сексуальної освіти, статевої освіти та сексуального виховання.

За даними джерел, історія шкільної статевої освіти бере свій початок з кінця 19 століття, коли у 1892 році Національна освітня асоціація у Сполучених Штатах визнала статеве виховання обов'язковим елементом шкільної програми. Минуло 7 років, коли ця ідея була підтримана батьками та викладачами і викладачками, які входили до Конгресу (Мізіна, 2018).

Середина 20 століття стала точкою подальшого розвитку статевого виховання, адже в цей період почала збільшуватись кількість масового розповсюдження захворювань, що передаються статевим шляхом. В той час також існувала думка, що статеве виховання є більш важливим для дівчат, аніж для хлопців. Тому сексуальна освіта надавалась більше дівчатам. Так, у деяких коледжах Америки організовувались зустрічі для студенток, аби ті

могли розповідати про свої проблеми інтимного характеру та ділитись своїм досвідом.

У Великій Британії в цей час сексуальна освіта здійснювалась з акцентом на темі репродуктивності та проходила в якості частини програми уроку біології (Reiss, 2019).

Статеве виховання в Європі бере свій початок у другій половині 20 століття. Так, у 1955 році у Швеції статеве виховання почало вважатись обов'язковим у школах (Мізіна, 2018). Діти цієї країни найчастіше починають вивчати теми статевого виховання на п'ятому році навчання. У цей час статева освіта для дітей такого віку включає в себе теми статевого дозрівання та поняття мастурбації. Пізніше школярі починають вивчати теми захворювань, які передаються статевим шляхом. Також у статевому вихованні наявні теми стосовно видів профілактики захворювань, які передаються статевим шляхом та контрацепції, а також приділяється увага темі сексуальних орієнтацій (About Swedish sex education, 2017).

Німеччина є також однією з країн, де вже понад 50 років у школах учням викладається статеве виховання. Таке рішення було прийнято на державному рівні, коли у 1969 році вийшов друком «Атлас статевого виховання». Двадцять років тому викладання такої дисципліни стало обов'язковим для всіх шкіл. На відміну від Швеції та Сполучених Штатів, статева освіта в Німеччині починається вже з другого класу, а не з п'ятого або випускних. Так, вже на другому році навчання школярам розповідають про різницю між дотиками, які називають приємними та неприємними. Далі діти вивчають теми репродуктивної системи людини, жіночого циклу, того, як змінюється зовнішність у період статевого дозрівання, питання різних видів контрацепції. Обговорюються також теми толерантності до представників соціальних категорій населення, що відрізняються своєю сексуальною орієнтацією (Каневський, 2020).

Іспанія є іншою країною, де намагались розпочати уроки статевого виховання на шкільному рівні у віці 14-15 років. Так, у 2005 році було

прийнято закон про впровадження факультативної дисципліни «Громадянська освіта». В Іспанії існують організації, які забезпечують статеве виховання у школах, шляхом проведення тренінгів для дітей, але вони різні, бо акцентують увагу на різних речах. Деякі з них розглядають лише біологічний вимір сексуальної освіти, інші звертають увагу на емоційну частину сексуальних відносин, а деякі взагалі виступають за те, що утримання є єдиним засобом профілактики від захворювань, які можуть передаватись статевим шляхом, та вагітності. Тож, в цій країні немає однієї програми для обов'язкового та однакового статевого виховання для всіх школярів. Тому діти та підлітки шукають інформацію в Інтернеті, де контент не завжди є правдивим та корисним (Beaumont, Maguire, 2013).

Якщо аналізувати країни, що межують з Україною, то важливо зазначити, що у Польщі навчальна програма, що налічує 14 уроків, які мають йти годину та складаються з лекцій і семінарів, була запроваджена у 2006 році. Такий курс не оцінюється та не має жодних іспитів. У початковій та середній школі статеве виховання почали викладати звичайні вчителі, які пройшли певну підготовку у вигляді тренінгів, а у старшій школі уроки виховання здійснювались сексологами, які мали спеціальну освіту. Але статеве виховання виявилось неповним та демонструє прогалини у професійній підготовці вчителів. На це вказують самі учні, які говорять про те, що їм бракує більш конкретної інформації про статеве виховання. Вони також наголошують, що на уроках немає інформації про толерантність до ЛГБТ-відносин. Недостатня компетентність викладачів може бути пов'язана з тим, що викладачі мають за свої кошти проходити навчання щодо того, як правильно проводити уроки статевого виховання. Тож, ця умова може впливати на якість професійної підготовки вчителів у школі (Beaumont, Maguire, 2013).

В Угорщині статеве виховання було запроваджене у 1978 році із введенням предмету «Сексуальне та сімейне життя», розрахованого на дітей віком від 14 років. Протягом 4 років навчання школярам пропонували 20 годин

лекцій, орієнтовані на викладання основ статевих стосунків, біологічних особливостей, а також ідеї, яку роль відіграє родина в суспільстві (Beaumont, Maguire, 2013).

Отже, можна побачити, що в Угорщині на початку впровадження курс статевого виховання не стосувався теми контрацепції та захворювань, що передаються статевим шляхом.

Якщо описувати статеву освіту у країнах СРСР, то варто звернути увагу на те, що ці країни виявились більш консервативними у сфері статевого виховання. У 1962 році, коли постало питання впровадження статевого виховання у шкільну навчальну програму, викладачі виявились морально не готовими до викладання таких тем. Академія педагогічних наук СРСР розробляла програму статевої освіти, яка була спрямована на розповсюдження міфів про негативний вплив мастурбації та просування думки про те, що починати вести статеве життя варто після 20-25 років (Мізіна, 2018).

У 1970-ті роки статева освіта почала стрімко розвиватись. У цей час навчання на уроках біології почало охоплювати більше інформації про статеве виховання, надаючи більше інформації про репродуктивну систему людини та про методи контрацепції (Reiss, 2019). У 1983 році у Міністерстві освіти СРСР було прийнято рішення про впровадження шкільних курсів щодо гігієнічного та статевого виховання та етики сімейного життя для учнів восьми-десятих класів (Мізіна, 2018).

Зараз в сучасній Україні на законодавчому рівні не закріплено викладання статевого виховання у шкільній програмі. Воно, якщо існує, то є некомплексним, а розглядає тільки окремі теми. Тож, на державному рівні не впроваджено комплексну статеву освіту, яка може охопити різні теми сексуального виховання, викладаючи різні сторони статевих стосунків.

У 2007 році у Європейському парламенті відділом прав мешканців та конституційних справ було видано документ щодо принципів статевої освіти в Європейському Союзі. У документі виокремлюється п'ять показників, які визначають ефективність статевого виховання. Першим показником є

всебічність, яка поєднує навчання як біологічним, так і Компонентам сексуальних стосунків. Тобто людина є емоційно стійкою до питань статевого виховання та адекватно сприймає інформацію стосовно сексуальності. На другому місці стоїть залучення батьків до інформування дітей. Третім показником є включення до шкільних програм окремого предмету, який викладається спеціально навченими викладачами. Наступним є той факт, що самі учні мають відвідувати уроки, присвячені сексуальності. І п'ятим показником, який робить статеву освіту більш ефективною, є розробка спеціальної освітньої програми, які вільно розкривають питання сексу (Beaumont, Maguire, 2013).

У рамках цієї політики існує низка проєктів, які спрямовані на розвиток статевого виховання. Однією з таких програм, ініційованих Європейським Союзом, є проєкт «Хлопці та дівчата», який орієнтований на молодь, що не відвідує школу. За допомогою цього проєкту, учні можуть вивчати статеve виховання за допомогою онлайн-технологій, які надають змогу дистанційно опанувати теми статевого виховання (Beaumont, Maguire, 2013).

Іншим проєктом, запровадженим Європейським Союзом, став «Безпечний секс», який був впроваджений сімома європейськими організаціями щодо охорони здоров'я. Проєкт орієнтований на статеve виховання, включно з попередженням отримання захворювань, які передаються статевим шляхом. Метою даного проєкту є статеve виховання дітей віком від 13 до 18 років через сучасні технології. Така освіта відбувається у формі «peer to peer» комунікації за допомогою мобільного додатку про сексуальне та репродуктивне здоров'я. Проєкт The Sunflower Project розроблений задля інформування молоді про ризики отримання захворювань HIV/AIDS та для підвищення рівня обізнаності про сексуальне здоров'я. Він включає у себе аналіз літератури та організацію кампаній профілактики для молоді. Таким чином, проєкт має три вектори, серед яких захист, зміна поведінки та освіта (Beaumont, Maguire, 2013).

У ЮНЕСКО було розроблено керівництво для вчителів статевого виховання. У ньому розповідається про те, як забезпечити ефективну статеву освіту для учнів. В такому посібнику розкривається важливість статевого виховання, підіймаються теми контрацепції, абортів, сексуальних меншин тощо (UNESCO, 2009).

Отже, вперше статеve виховання було визнано як обов'язковий елемент шкільної освіти у 1892 році в США. Пізніше, викладання сексуальної освіти розпочалось і у Європі. Швеція стала першою європейською країною, в якій діти почали вивчати теми статевого виховання у школах. Зараз інші країни Європейського Союзу вже мають статеve виховання як обов'язково включений до шкільної освіти окремий предмет. Наприклад, у Німеччині теми, дотичні до статевого виховання, починають викладатись вже у другому класі. Учні Польщі та Угорщини також мають можливість вивчати теми сексуального виховання у рамках шкільної освіти. Іспанія є іншою країною, в якій відбуваються зміни на шляху до впровадження статевої освіти у шкільну програму. Так, на державному рівні у 2005 році був прийнятий закон щодо створення дисципліни «Громадянська освіта», однак її викладання не є обов'язковим для всіх учнів.

1.2. Соціологічні дослідження у сфері статевого виховання

Щодо актуальності та необхідності впровадження статевої освіти у школі у світі було організовано чимало досліджень.

Американський вчений Дуглас Кірбі у 2011 році досліджував вплив програм статевого виховання на сексуальне життя та здоров'я молоді у 97 країнах. За результатами його дослідження було виявлено, що статеve виховання не викликає підвищення сексуальної активності серед молоді, а, навпаки, здатне знизити рівень зацікавленості. Також було з'ясовано, що програми статевого виховання призводять до більшої освіченості про людську сексуальність та мають на меті проінформувати молодь стосовно ризиків

незахищеного сексуального контакту. Також важливо зазначити, що програма статевого виховання здатна знизити частку випадків незахищеного статевого акту, що у подальшій перспективі може скоротити рівень розповсюдження інфекцій, які передаються статевим шляхом, а також знизити рівень підліткової вагітності. Так, було виявлено, що освітні програми статевого виховання загально підвищили рівень використання презервативів та інших видів контрацепції на 38 та 35 відсотків відповідно (Kirby, 2011)

Німецьке дослідження, яке проводилось із метою визначення ефективності викладання статевого виховання у школах, показало позитивний вплив уроків сексуальної освіти на кількість вагітностей серед підлітків. Федеральним центром освіти було визначено, що рівень вагітностей у країні впав у два рази, змінившись з 15000 у 2004 році до 7500 у 2013 (Каневський, 2020).

Існують і більш сучасні дослідження у сфері статевої освіти. Так, у 2021 році завдяки дослідженню в Румунії було артикульовано питання того, на якому етапі освіти має вводитись статеве виховання. Більшість опитаних вважає, що сексуальну освіту варто починати у школі, але після четвертого року навчання. Так, думку про те, що статеве виховання дитини варто починати у 5-8 класах та у випускних класах, підтримали 22 та 37 відсотків респондентів, відповідно. Цікавим є той факт, що приблизно одна п'ята частка всіх опитаних виступають за те, що статеве виховання взагалі не має включатись до програми шкільної освіти (Grupul De Studio Socio Comportamentale Avangard, 2021).

У Японії у 2021 році також проводилось дослідження щодо актуальності статевої освіти у школі. Так, близько 82 відсотків від усіх опитаних згодні з тим, що статеве виховання у школах має бути. Важливо зазначити, що частка жінок, які підтримують статеву освіту є більшою, ніж частка чоловіків. Серед усіх жінок згодними або згодними більше, ніж не згодними з впровадженням статевого виховання у школах, виявились приблизно 88 відсотків, в той, час як частка таких чоловіків склала близько 76. Знову ж таки, варто зазначити,

що близько 20 відсотків опитаних не підтримали шкільну статево освіту взагалі (Gender attitudes survey, 2021).

Дослідження у Польщі 2019 року також свідчить про те, що більшість респондентів підтримують статево виховання у школі. З 80 відсотків тих, хто не проти статевого виховання у шкільній програмі, 47 відсотків вважають, що воно має починатись у середніх класах, та 33 відсотки виступають за те, щоб така освіта починала включатись до шкільних уроків у старших класах. Такий рівень підтримки ідеї статевого виховання у школах може бути пов'язаний з тим, що батьки уникають розмов на тему статевого виховання у родині зі своїми дітьми і тому зацікавлені у тому, щоб уроки статевого виховання проводились у школі вчителями (Klinger, Otto, 2019).

Дослідження, яке проводилось в Іспанії у 2020 році, було присвячено виокремленню тем, які піднімались під час отримання статевого виховання. Завдяки опитуванню було виявлено теми, що найбільше обговорювались під час надавання сексуальної освіти. Згідно з результатами, найчастіше розглядалися питання контрацепції: таку відповідь обрали 76 відсотків респондентів. Іншими трьома найпопулярнішими темами стали захворювання, які можуть передаватись статевим шляхом, вагітність та анатомія жіночого та чоловічого тіла. Найменш розповсюдженими темами статевої освіти стали утримання, сексуальне задоволення і оргазми та мастурбація (PSB Insights, 2020).

З 2019 по 2020 роки в Румунії проводилось якісне дослідження, в рамках якого вивчалось питання того, як респонденти отримували знання у сфері статевого виховання. Було виявлено, що, не дивлячись на те, що половина опитаних мала у своєму житті заняття або розмови стосовно статевого виховання, тільки 28 відсотків мали статево виховання у якості шкільних уроків (Salvati Copiii, 2020)

Отже, стосовно статевої освіти було проведено чимало закордонних досліджень, які розкривали ефективність статевого виховання та його роль в житті дітей та підлітків. Так результати американського дослідження 2011

року показали, що статева освіта знижує сексуальну активність у молоді та частоту незахищених сексуальних контактів, а також навчають хлопців та дівчат, як вирішити проблеми, з якими можна стикнутись через сексуальну неосвіченість. Іншим дослідженням було з'ясовано, що наявність сексуальної освіти здатна знизити рівень підліткових вагітностей. Найпопулярнішими темами, які вивчались у ході реалізації сексуальної освіти в Іспанії, виявились теми контрацепції та інфекцій, які можна підхопити статевим шляхом. Інші дослідження показали, що наявність сексуальної освіти у школі є важливим на думку респондентів та, на думку більшості опитаних батьків, вона має розпочинатись у школі після четвертого року навчання.

1.3. Сучасні виклики впровадження статевого виховання у шкільні програми

У керівництві для викладання статевої освіти ЮНЕСКО, про яке зазначалось вище, виокремлено основні бар'єри, які обмежують впровадження статевої освіти у рамках шкільної програми. Першою проблемою є існування міфу про те, що статева освіта призводить до більш раннього початку сексуального життя серед дітей. Однак, це не так. Можна стверджувати, що, навпаки, наявність статевого виховання здатна викликати більш відповідальний, а можливо, навіть і пізніший початок статевого життя (UNESCO, 2009). Американське дослідження доводить, що статево виховання не підвищує сексуальну активність. Згідно з результатами цього дослідження, у молоді, яка отримує сексуальну освіту навпаки може знизитись зацікавленість до статевих стосунків. Також варто зазначити, що освіченість стосовно питань статевої освіти призводить до більш відповідальних сексуальних контактів (Kirby, 2011). Задля зниження впливу цього бар'єру, варто доносити до батьків підтверджену інформацію, яка здатна розвінчувати міфи.

Другою проблемою є переконаність в тому, що зі статевим вихованням діти позбавляються «невинності». Тут варто наголосити на тому, що кожному віку мають відповідати певні теми статевого виховання. Тобто, якщо процес надання статевої освіти відбувається поетапно, це не позбавляє дітей «невинності», а робить їх обізнаними та підготовленими до майбутнього життя. До того ж, статеве виховання також піднімає теми сімейних цінностей, взаємин та ролі сім'ї в житті індивіда (UNESCO, 2009).

Наступним чинником, що викликає труднощі на шляху до впровадження статевої освіти до шкільної програми, є те, що статеве виховання може заперечувати певним культурним чи релігійним установкам тієї чи іншої спільноти. У такому випадку варто залучати релігійних лідерів до розробки програм статевого виховання, аби уникнути суперечок з боку прихильників тієї чи іншої релігії (UNESCO, 2009).

Четвертою проблемою є ідея, що статевою освітою мають займатись тільки батьки. Так, наявність такого виховання усередині родини також є важливим, але під час освітніх розмов у сім'ї можуть виникати труднощі у поясненні тих чи інших понять. Тут важливо наголосити на тому, що школа може бути не тільки основним, а й додатковим джерелом надання правдивої інформації щодо статевого виховання, яке просто доповнює виховання, яке є в родині (UNESCO, 2009).

Іншою проблемою, яка може обмежувати впровадження статевого виховання, є думка про те, що статева освіта не може бути актуальною та корисною дітям (UNESCO, 2009). Але діти демонструють широкий спектр сексуальної поведінки та вже у ранньому віці можуть починати вести статеве життя (Friedrich, Fisher, Broughton, Houston, Shafran, Constance, 1998). Варто зазначити, що існують певні рекомендації щодо того, аби розробляти програми статевого виховання у відповідності до віку учнів. Батьки мають розуміти, що статеве виховання – це в першу чергу про освіченість стосовно репродуктивної системи індивіда, безпеки та здоров'я, а вже потім – про секс. Також батькам варто доносити той факт, що із належним статевим вихованням

діти навчаються правильним назвам частин людського тіла, а також вивчають міжособистісні стосунки. Тож, статева освіта має здійснюватись крок за кроком, починаючи від загальних тем, і завершуючи більш спеціалізованими темами відповідно до віку дитини (UNESCO, 2009). Сексуальність дитини розвивається етапами (Standards for Sexuality Education in Europe, 2010), тому важливо починати вводити уроки статевого виховання з раннього віку.

Ще однією цікавою думкою є те, що викладачі можуть відчувати себе незручно, викладаючи теми статевої освіти. Саме тому вчителі мають бути кваліфікованими, проходити відповідні освітні тренінги, аби бути підготовленими до викладання цього предмету (UNESCO, 2009).

Іншим бар'єром до впровадження статевої освіти як окремого предмету є аргумент про те, що тем статевого виховання вже торкаються в інших шкільних предметах, наприклад, у біології. В такій дискусії аргументи представників Міністерства освіти мають базуватись на тому, що аби охопити різні теми статевої освіти, включно з біологічним та емоційним здоров'ям, варто вводити статево виховання як окрему шкільну дисципліну (UNESCO, 2009).

Тож, проблеми, які можуть обмежувати впровадження статевого виховання у школах, можна вирішити певними кроками. Вказуючи на дослідження, можливо переконати батьків у тому, що статево виховання не підвищує сексуальну активність. Шляхом наявності кваліфікованого складу спеціально підготовлених вчителів, які знають, як правильно та поступово доносити інформацію дітям, можна переконати батьків в тому, що діти отримують якісні знання, акцентуючи увагу на тому, що школа може бути не тільки основним джерелом інформації, а й доповненням до того, що, можливо, не розглядається вдома під час розмов батьків з дітьми. Також задля випередження питань щодо релігійності та культурних норм, важливою є розробка освітніх програм статевого виховання разом із людьми, які можуть проконтролювати відповідність програми до культурних установок тієї чи іншої спільноти.

Отже, історія викладання статевого виховання бере свій початок у Сполучених Штатах Америки, де у 1892 році Національною освітньою асоціацією статева освіта була визнана обов'язковою частиною шкільної освіти країни. У Європі першою країною, де у школах почали викладати сексуальну освіту, стала Швеція. Пізніше до неї доєдналися інші держави Європейського Союзу. Щодо викладання статевого виховання у сучасній Україні, то варто зазначити, що на державному рівні не закріплено викладання статевого виховання, як комплексного предмету.

Досліджуючи тему статевої освіти у різних країнах, було визначено, що, на думку респондентів різних країн, уроки сексуальної освіти є важливими та необхідними до викладання у школах. У ході дослідження ролі статевого виховання було виявлено, що сексуальна освіта не призводить до підвищеної сексуальної активності та знижує ризик отримання захворювань, що передаються статевим шляхом.

Приймаючи виклики, що стають на шляху до впровадження статевого виховання у школах, варто докласти зусиль до того, аби розвінчати міфи, які мають батьки. Варто доводити, що, не дивлячись на статеve виховання у родині, школа має бути залучена у забезпечення сексуальної освіти. Також важливим є пошук кваліфікованих спеціалістів, які здатні організувати ефективно викладання.

РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ У ШКІЛЬНУ ПРОГРАМУ НА ДУМКУ БАТЬКІВ УЧНІВ ШКОЛИ №17 МІСТА ХАРКОВА

2.1. Методологія та дизайн дослідження

У дослідженні планувалось поєднання кількісного та якісного методів збору даних. У межах кількісного збору даних було розроблено опитувальник для батьків учнів школи. Кількісний етап мав на меті з'ясувати, якою є частка батьків, які підтримують статеве виховання у школі, а також визначити найбільш привабливі, на думку респондентів, можливі формати здійснення сексуальної освіти у межах шкільної практики. За результатами кількісного збору даних можна було б також визначити, яка частка батьків підтримує ідею впровадження статевого виховання на рівні обов'язкового предмету. Зібрані статистичні дані також дали б можливість з'ясувати, коли, на думку респондентів, варто розпочинати статеву освіту та визначити кореляцію між віком, матеріальним становищем респондентів та їхніми думками щодо статевої освіти у школі.

Етап із якісним методом збору даних мав включати в себе проведення фокус-групи із батьками. Метою здійснення фокус-групового дослідження було визначити у ході розмови різні думки щодо того, яким є місце статевого виховання в житті дитини, та погляди щодо того, чи має відбуватись статева освіта у школі. Іншим завданням було обговорити різні прийнятні формати, в яких можна організовувати статеву освіту у шкільній програмі. Також за допомогою фокус-групового дослідження планувалось обґрунтувати важливість різних тем, які входять у сексуальну освіту, на думку батьків

На момент запланованого збору кількісних та якісних даних в країні розгорнувся російсько-український військовий конфлікт. Школа, яка знаходилась у гарячій точці Харкова, вже 24-го лютого призупинила навчальний процес. В умовах війни заняття не могли відбуватись навіть в

онлайн-режимі, тому повноцінна робота у школі та викладання предметів, станом на травень місяць, так і не відновились. Воєнні дії унеможливили кількісну компоненту дослідження, та було проблематично зібрати усіх доступних респондентів разом, аби провести фокус-групу навіть в онлайн-форматі.

Підлаштовуючись під обставини, дослідницькі акценти було змінено на проведення напівструктурованих якісних інтерв'ю з батьками. За допомогою інтерв'ю вдалось зафіксувати розгорнуті думки щодо того, які теми є важливими у викладанні статевого виховання та які з них мають викладатись у школі. Проведені інтерв'ю дали змогу детально дізнатись про тонкощі запропонованих ідей щодо викладання сексуальної освіти, а також дали можливість глибше розкрити кожную відповідь респондента. Крім того, вдалось з'ясувати формати, які батьки вбачають найбільш привабливими у шкільній програмі.

Через те, що тема дослідження є сенситивна та не всім може бути легко розмовляти про статеve виховання, на початку інтерв'ю було наголошено на тому, що респондент може ухилитись від відповіді, якщо якісь питання будуть викликати дискомфорт або небажання відповідати. У ході дослідження було проведено 5 інтерв'ю з батьками учнів школи №17 міста Харкова. Вибірка формувалась за методом снігової кулі, респондентами мали бути тільки ті батьки, чиї діти є учнями школи №17 міста Харкова. Проведені інтерв'ю тривали в середньому 22 хвилини та проводились дистанційно за допомогою платформи Zoom. Двоє респондентів погодились на інтерв'ю тільки у форматі листування. Один респондент відмовився давати інтерв'ю через те, що соромився говорити на тему статевого виховання. Тоді був запропонований варіант отримання відповідей письмово що дало змогу дізнатись про думку респондента стосовно статевого виховання та його викладання у школі. Інший респондент також зміг надати відповіді лише у вигляді листування через свою зайнятість.

У таблиці 2.1 наведені загальні дані стосовно респондентів, які брали участь в інтерв'ю.

Таблиця 2.1. Загальна інформація про респондентів

№	Вік	Стать	Вік дитини	Стать дитини	Клас, в якому навчається дитина
1	44	Жіноча	17	Жіноча	11
2	44	Жіноча	17, 19	Жіноча, чоловіча	11
3	46	Чоловіча	17	Жіноча	11
4	45	Жіноча	12	Жіноча	6
5	47	Жіноча	16	Жіноча	10

Гайд до інтерв'ю складається з чотирьох частин. Перша частина є вступною, вона спрямована на знайомство та побудову контакту між респондентом та інтерв'юером. У цьому блоці респонденти розповідали про себе, ділились своїм розумінням поняття статевого виховання, розповідали про те, як сексуальна освіта відбувається в їхній родині. Під час вступної частини також було м'яко пояснено респонденту, що мається на увазі під статевим вихованням у роботі. Тож ще на початку інтерв'ю було узгоджено поняття статевого виховання з метою однакового розуміння термінології протягом всієї розмови. Другий блок стосується ставлення батьків до статевого виховання, визначення ролей сексуальної освіти та агентів, які, на думку респондентів, мають здійснювати статеве виховання. У цій частині інтерв'ю респонденти казали, що, на їхню думку, дає статеве виховання та хто і коли має його розпочинати. Також у рамках другого блоку розглядається питання оцінки сексуальної освіти в Україні. Третій блок має назву «Бачення статевого виховання у школі». У цій частині розмови батьки ділились своїми думками стосовно статевого виховання у шкільній програмі. Обговорювались питання

стосовно того, які теми у рамках сексуальної освіти мають охоплюватись у школі, в якому форматі має відбуватись таке навчання. І четвертий блок є фінальним, в якому уточнюється загальна інформація про респондента.

2.2. Розуміння статевого виховання батьками учнів школи

Розкриваючи суть поняття статевого виховання з точки зору батьків школярів, важливо зазначити, що респонденти загалом розглядають сексуальну освіту як навчання дітей безпеці у статевих стосунках та ризикам, на які можна потрапити у разі незахищених сексуальних контактів:

«Пояснення дитині статевозрілого віку про способи запобігання всіляким інфекціям або небажаній вагітності» (P1);

«Дітям розповідають, як правильно оберігатися, як взагалі поводитися, як не допустити, там, небажаної вагітності, як уникати якихось неправильних зв'язків, як думати про своє здоров'я...» (P2);

«Донесення до дітей правильності ставлення до цього питання, правильність поведінки» (P4);

«Безпека сексуальних відносин» (P3).

Також для однієї з респонденток статеве виховання в першу чергу розглядається як навчання темам стосовно міжособистісних відносин, важливості довіри та щирості у стосунках:

«Для мене це, в першу чергу, про відносини у парі, про повагу та довіру... Чоловіків треба навчати поважати жінок, її бажання... Головне – дати зрозуміти, що варто обговорювати все один з одним, приносити задоволення один одному, і якщо щось не влаштовує, то говорити та знаходити компроміс» (P5).

Здійснюючи статеве виховання у родині, батьки проводять навчальні бесіди зі своїми дітьми, в яких розглядають питання безпеки та пояснюють теми, які є незрозумілими для дитини. Можна зробити припущення, що батьки під час освітніх бесід підіймають саме питання безпеки, адже вважають їх

головними темами, щодо яких дитина має бути проінформована, аби уберегтись від проблем, пов'язаних як із фізичним, так і з психічним здоров'ям:

«Роз'яснення на уточнюючі та незрозумілі питання» (P3);

«Статеве виховання відбувається рекомендацією користуватися презервативами» (P1);

«На своїх прикладах, не використовуючи якусь літературу, якісь відео. На своїх прикладах» (P4);

«В принципі, діти задавали питання, які їх цікавили, і я намагалася відповідати на них» (P2).

Обговоривши аспект важливості статевого виховання для дитини, можна зробити висновок, що, на думку батьків, сексуальна освіта є необхідною, адже надає дитині інформацію стосовно того, як забезпечити своє здоров'я, як фізичне так і моральне. Також статеве виховання інформує дитину стосовно питань сексуальних стосунків та безпеки в них, підвищує її обізнаність щодо небажаних наслідків. Тобто найголовнішою роллю статевої освіти, яку вбачають батьки, є безпека та здоров'я дитини:

«Щоб дитина не була дикою в цих питаннях, розуміла, в якому віці взагалі можна вести статеве життя, як захистити своє здоров'я, запобігання, наслідки всього цього, моральне, емоційне... Щоб уникнути небажаних наслідків. Діти ж вони думають, що дорослішають раніше, ніж насправді» (P2);

«...у будь-якому разі зіткнуться, знання ніколи не завадять» (P3);

З приводу того, хто має здійснювати статеве виховання у житті дитини, було з'ясовано, що, на думку респондентів, це мають бути старші люди, які є родичами або спеціалістами у сфері дитячої психології. Адже інформація, яка надається з інших джерел, наприклад, з Інтернету, чи від друзів, не завжди є корисною та правдивою:

«Якщо мама з татом не можуть поговорити на цю тему, тоді, може, бабуся...Або близькі родичі, з якими довірчі стосунки у дитини, або фахівець у школі» (P2);

«Черпають вони найшвидше інформацію від друзів. Я вважаю, що це не зовсім правильно, краще поговорити з батьками...Якось все одно дізнаються один від одного, десь на вулиці, десь від друзів, десь подивившись якісь фільми... Це не зовсім вірне донесення інформації, все одно дорослий має брати участь у цьому» (P2);

«Більше дитина отримує з Інтернету, ніж від батьків. Не завжди правдива, не завжди корисна [інформація], але цього уникнути неможливо» (P1).

Розкриваючи питання того, коли варто розпочинати статеве виховання, респонденти схилились до віку у 12-15 років. Саме у цьому віці, на думку опитаних батьків, дитина починає цікавитись сексуальним життям:

«Але не раніше, напевно, років 14-15... тому що раніше ще дитина не має цього рівня гормонального фону, на якому вона би цікавилася» (P1);

«На тему сексу почали говорити тоді, коли її це зацікавило... Головне – не нав'язувати діалог дитині, багатьох тема сексу взагалі не цікавить...Для дітей, починаючи з 12-13 років, теми сексу, відносин у парі дуже важливі» (P5);

«Напевно, не раніше 14. Дивлячись на всі боки, розумієш, що з 13 років, багато і з 13, і з 14, вже близько знайомляться з усім цим. Напевно, з цього віку і треба починати, щоб вони більш свідомо взагалі свої дії робили. Не в ранньому віці, але й не тоді, коли у 16 років усе вже знає і без батьків» (P2).

Стосовно міфу щодо негативного впливу статевого виховання на зацікавленість у сексуальному житті, важливо зазначити, що одна респондентка розділяє цей міф. Вона зазначила, що рання сексуальна освіта здатна підвищити ймовірність раннього статевого акту. У її словах прослідковується думка про те, що коли починаєш говорити з дитиною на

певні теми статевого виховання, в неї зростає інтерес до сексуального життя, саме тому, можливо, варто розпочинати статеve виховання у віці, коли дитина може правильно сприймати таку інформацію:

«А заздалегідь це все розказувати – це заздалегідь говорити, що раннє статеve життя – це нормально. Тобто, якщо ти рано з нею про це говориш, значить уже вона може цим займатись. Тому до 14-15 років, я вважаю, що це говорити не треба, щоб дитина не думала, що вже треба цим займатися. Раз зі мною вже про це говорять, отже, оу, я вже можу» (P1).

Варто звернути увагу на те, що інші респонденти також для початку статевого виховання обирають доволі пізній вік. Можна зробити припущення, що вони також розділяють думку про шкоду раннього статевого виховання через підвищення імовірності більш раннього початку ведення статевого життя.

Розмірковуючи над тим, чи мають теми статевого виховання змінюватись в залежності від того, скільки років дитині, респонденти відповідали по-різному. Дехто вважає, що теми статевого виховання мають бути однаковими, але матеріал, який отримує дитина, має наповнюватись у міру того, як діти дорослішають. Тобто теми не мають змінюватись, але про них з часом варто говорити все серйозніше та глибше. Також існує думка про важливість поступово додавати нові теми сексуальної освіти разом з тим, як дорослішає дитина:

«Припустимо, що є захворювання, що треба захищатися, якісь елементарні теми. Щоб вони не думали, що їм розповідають одне й те саме. Розбавляти це якимись історіями з життя вже у старшому віці... звичайно, залежно від віку, якісь треба робити коригування» (P1);
«Теми, безумовно, мають відрізнятися. Від віку безумовно...Спочатку це можна у більш згорнутій версії видавати, потім разом із дорослішанням дитини тоді вже якісь моменти, які її цікавлять, пояснювати» (P2).

Отже, статеве виховання є важливим у житті дитини та розглядається як донесення інформації стосовно контрацепції та ризиків, на які можна натрапити у випадку незахищеного сексуального контакту. Статеве виховання, на думку респондентів, надає дитині безпеку та інформує її стосовно тем особистого здоров'я. Саме тому батьки, коли проводять зі своїми дітьми навчальні бесіди, не тільки пояснюють їм незрозумілі речі у сфері сексуального життя, а й обговорюють питання безпеки, контрацепції та ризиків незахищеного статевого акту. Іншою роллю статевого виховання можна назвати навчання важливості довіри та поваги у стосунках. Через те, що Інтернет та друзі не завжди є джерелами корисної, правдивої та правильно донесеної інформації, агентами статевого виховання мають виступати дорослі люди. Це можуть бути батьки або інші родичі сім'ї або спеціалісти, які розуміють, як правильно надавати дитині сексуальну освіту в залежності від її віку та психологічного і фізичного розвитку. Сексуальна освіта має розпочинатись у підлітковому віці, після 12-15 років. Цей час є найбільш правильним для початку статевого виховання, адже саме в цей період, на думку респондентів, у дитини з'являється зацікавленість у сфері сексуального життя. Щодо зміни тем статевої освіти з віком дитини, думки респондентів дещо розходяться. З одного боку, теми мають бути однаковими, але з часом повинні розкривати ширший спектр запитань та подробиць, які розглядаються. З іншого боку, з кожним етапом дорослішання до статевого виховання дитини мають додаватись нові теми.

2.3. Ставлення батьків учнів до впровадження статевого виховання у шкільну програму

Завдяки проведеним інтерв'ю було виявлено, що, загалом, респонденти підтримують ідею викладання статевого виховання у школі:

«Так, у школі має бути... «...якщо буде урок статевого виховання у школі, де їм у школі про це розповідатиме якась третя особа, а не батьки – це, можливо, буде, навіть, краще» (P1);

«Мабуть, у природній формі без гендерної рівності» (P3);

«Загалом, якби був такий предмет, не те щоб кожен день, а, там, раз на тиждень, щоб розповідали, підтримала б...Якщо в сім'ї якісь теми не обговорюються, то в школі вони повинні розглядатись» (P2).

Варто зазначити, що думки респондентів щодо важливості сексуальної освіти у школі були дещо схожими. У результаті проведених інтерв'ю можна виокремити певні причини, з яких, на думку респондентів, варто впроваджувати статеве виховання у шкільну програму. Першою такою причиною є можлива наявність бар'єрів між батьками та дітьми, які можуть виникати під час розмов на теми статевого виховання, що ускладнює здійснення статевої освіти в родині:

«Якщо у батьків не такі взаємини з дітьми, вони не можуть дитині про це розповісти, якщо хтось третій про це розповість, це буде корисно...

«Оскільки не завжди через погані стосунки з батьками вони можуть звернутися до батьків і роблять купу помилок» (P1);

«Не кожен мати та батько готові спілкуватися...Не кожна дитина може ці питання зі своєю сім'єю обговорювати» (P2);

«Мабуть, діти не часто звертаються до батьків за такою інформацією...Для багатьох у сім'ях це бар'єр. У багатьох сім'ях є табу на цю тему» (P4).

Наступною причиною є необхідність у тому, аби правильно доносити до дитини, розуміючи її психологію та готовність сприймати ту чи іншу інформацію:

«Щоб не в 15 років вона десь це в підворотні дізналась, а щоб доносилося це правильно, розумно, враховуючи психологію дитини...Це має бути з наукової точки зору» (P2).

Іншою зазначеною причиною є те, що діти можуть просто не сприймати інформацію, які їм намагаються донести батьки:

«...можливо, навіть від батьків ця інформація сприймається не завжди. Через почуття протиріччя, яке характерне дитячому віку, від батьків вона не завжди сприймається як щось корисне...Бо батьки, мало що вони там кажуть» (P1).

Що стосується того, коли варто розпочинати статеву освіту у школі, тут варто зауважити, що відповіді респондентів стосовно цього питання та стосовно віку, коли діти мають починати дізнаватись про теми статевої освіти загалом, є однаковими. З цього можна зробити висновок, що, на думку респондентів, сексуальна освіта має розпочинатись і в родині, і в школі приблизно в один і той самий період. Наприклад, P2, яка зазначала, що сексуальну освіту варто розпочинати у віці 13-14 років, пізніше відповіла, що у школі воно має впроваджуватись у цьому ж віці:

«Мені здається, не раніше 8 класу» (P2).

Те ж саме можна сказати і про іншу респондентку, яка, відповідаючи на питання стосовно початку статевого виховання у школі, відштовхувалась від своїх попередніх слів щодо віку:

«Вони йдуть до школи з 6 років, тобто це десь із класу 9» (P1).

Під час обговорення форматів, в яких батьки бачать викладання статевого виховання, відповіді респондентів продемонстрували чимало ідей, вказуючи на різноманітні види впровадження уроків сексуальної освіти у шкільну програму. Одним з таких форматів можна назвати викладання тренінгів, які організовуються два чи чотири рази на рік для учнів старших класів:

«Це більше потрібен тренінг... це може бути якийсь, хоча б, думаю, раз на пів року, цього достатньо...тому що він запам'ятається дітям, він незвичайний, кажуть не про фізику, не про хімію, не про математику, тому це відкладається у пам'яті...Можливо, враховуючи, що не всі діти потраплять на урок раз на півроку, зробити двічі за півроку, бо хтось

потрапить, хтось не потрапить. Тобто, 4 рази на рік, мені здається, такого уроку буде цілком достатньо (P1).

Іншим запропонованим форматом є урок, який не оцінюється та проводиться раз на тиждень. З приводу такого формату думки щодо обов'язковості такого уроку розділились. Однією з думок є ідея про те, що такі уроки мають бути факультативними:

«Не те, щоб кожен день, а раз на тиждень щоб розповідали, підтримала б...Так, це має бути просто факультатив (...) Без контрольних тестів...Можливо, раз на тиждень має бути психолог, який працює, який розповідає потрібну інформацію. У форматі лекції, діалогу» (P2).

Важливо зазначити, що, спираючись на досвід інших країн, факультативні заняття не завжди розкривають усі теми статевого виховання, а отже, не можуть забезпечити повноцінну та комплексну сексуальну освіту.

Інша ідея стосовно щотижневих занять стосується того, аби такі уроки були обов'язковими. Тоді діти їх не будуть пропускати та соромитись приходити на заняття. Не дивлячись на обов'язковість викладання статевого виховання, на думку однієї з респонденток, цей предмет все одно не має оцінюватись:

«Не за бажанням. Це не спрацює, якщо цей предмет буде за бажанням як факультатив... Вони засоромляться один одного. Вони засоромляться взагалі ходити...Було б круто, якщо б це був обов'язковий предмет... Раз на тиждень, як предмет у школі...Ніяких конспектів... Це має бути більше як в американській системі проведення вільного діалогу... Ніякого оцінювання сто відсотків не має бути» (P4).

Важливо зауважити, що такі два формати респонденти вважають найбільш ефективними тоді, коли вони передбачають окремі зустрічі з кожним класом. Адже інакше діти, можливо, не будуть сфокусованими на тематиці зустрічей стосовно статевого виховання та не будуть серйозно сприймати такі уроки та вважати їх за щось важливе:

«При чому не на всю школу, коли всіх збирають в актовій залі, а щоб саме до класу приїжджали» (P1);

«Хоча, як ось раніше, раз на пів року або на рік приїхав хтось, розповів, зібрали всіх в актовій залі, всі посміялися з цього і розійшлися...» (P2).

Щодо впровадження статевого виховання на рівні обов'язкового предмету, така перспектива, на думку однієї з респонденток, є можливою. Але P1 зацентрувала увагу на тому, що важливим є багатогранність такої освіти. Варто охоплювати різні тематики, які можуть входити у статеве виховання, поєднуючи питання сексуальності, фізичних контактів із викладанням моральних тем.

«Якщо людину навчати в сексуальній сфері, але не розповісти, що таке добре, що таке погано, і не виховати її морально, це може призвести до несприятливих наслідків» (P1).

Усі респонденти зійшлись у тому, що статеве виховання мають викладати не вчителі інших предметів, яких діти вже знають, тому що така комунікація не буде ефективною через вже наявні відносини між вчителями та дітьми. Це мають бути люди незнайомі, які спеціалізуються на питаннях дитячої освіти. Цікавим є той факт, що один з респондентів наголосив увагу на тому, що таким спеціалістом має бути людина, віком до 30-ті років, аби діти, можливо, не відчували дискомфорту у комунікації. Можна дійти висновку, що між знайомими вчителями та дітьми можуть бути бар'єри у комунікації та сприйнятті інформації стосовно статевого виховання через те, що ця тема вже вважається дітьми некомфортною та такою, про яку не варто говорити із вчителями та людьми, яких ти добре знаєш. Це свідчить про недонесення дітям того, що тема статевого виховання є такою ж самою, як і інші теми, на які діти можуть спокійно розмовляти із батьками та вчителям.

«Коли це предмет у школі, то має викладати спеціаліст у дитячій психології...Має бути спеціаліст, психолог, який розуміє дитячу психологію, як дитина росте, змінюється, розвивається» (P2);

«Це точно не має бути класний керівник, якого знають діти... Це має бути незнайома людина, з якою буде простіше ділитись своїми історіями...» (P4);

«Не вчитель зі школи. Мені здається, має бути якась людина, яка їздить до різних шкіл і проводить на професійному рівні цей урок... Так, якого діти не знають, який буде, так би мовити, незаангажований. Діти не будуть сміятися, тому що це людина, яку вони не знають і яка не знає їх» (P1);

«Спеціально навчений молодий викладач не старший за 30» (P3).

Обговорюючи теми, які мають викладатись у рамках статевого виховання у школі, найпершими найчастіше спадали на думку респондентів питання безпеки та здоров'я. Як зазначалось раніше, у своїх бесідах з дітьми батьки також в першу чергу найчастіше обговорюють саме ці питання. Тож, у даному випадку підтверджується важливість надання інформації стосовно безпеки. Респонденти зазначали про необхідність говорити про контрацепцію, а також про ризики незахищеного статевого акту. Іншою темою, яка виявилась теж важливою, є тема побудови відносин та важливості довірливих стосунків у парі. Іншими темами, які варто розглядати на уроках статевого виховання, на думку респондентів, є теми репродуктивного здоров'я, фізичного та психологічного насильства. Також важливими є тема готовності до початку статевого життя, тема родини та моральних цінностей, а також пояснення того, що робити у критичних ситуаціях. Також висловлювання однієї з респонденток, що стосуються тем статевого виховання, які мають розглядатись, вказують на необхідність поєднання тем моралі із темою сексуальності. Така думка вказує на можливу загрозу статевого виховання, якщо воно буде однобоким та стосуватись тільки аспекту фізичного контакту. У таблиці А.1. наведені тематики, що вважаються потрібними до викладання у школі.

Тема гендеру викликала різне ставлення з боку батьків. Для деяких респондентів вона виявилась важливою до викладання. Вони зазначали про

необхідність навчати дітей толерантності та пояснювати, що є різні сексуальні орієнтації:

«Всюди: з кожної праски, у кожному серіалі, у кожному фільмі, у кожній грі, навіть уже комп'ютерній, є вже гомосексуальні стосунки. І вже наші діти гадають, що це нормально... Тож, може, теж дітям це треба пояснити, що нічого в цьому поганого немає...» (P1);

«Правильне сексуальне виховання, якщо правильне, потім менше буде питань: а давай спробуєм, хто такі лесбійки, а хто такі, там...» (P4);

«Починаючи з романтичних відносин та завершуючи темами проституції та гей-меншин» (P5).

На думку ж одного з респондентів тема гендеру та гендерної рівності взагалі не має бути включена до викладання статевого виховання:

«Так, за правильної організації навчання, без гендерної рівності... традиційна сексуальна орієнтація» (P3).

Отже, респонденти підтримують думку про те, що статеve виховання є важливим у шкільній програмі. Воно може поєднуватись зі статевою освітою, яку надають батьки в родині, але все одно його викладання у школі залишається важливим через різні мотиви. На думку респондентів, серед причин впроваджувати статеve виховання у шкільну програму можна виокремити наявність бар'єрів у комунікації між батьками та дітьми, потребу у донесенні інформації на науковому рівні, який одночасно і є зрозумілим дитині того чи іншого віку, а також неготовність дітей слухати своїх батьків. Статева освіта має впроваджуватись у старших класах та може бути здійснена у різних форматах. Уроки можуть відбуватись у вигляді тренінгів, які організовуються два-чотири рази на рік. Також це може бути факультативний предмет, який не передбачає написання тестів, а проходить у вигляді лекції, під час якої діти можуть задати свої питання. Як обов'язковий предмет статеve виховання може розглядатись, якщо воно охоплює як аспекти сексуальності, так і моральних цінностей. Уроки сексуальної освіти мають викладати спеціалісти, які є компетентними у питаннях психологічного розвитку дитини

та готовності її сприймати ту чи іншу інформацію, а також люди, які можуть професійно та науково можуть пояснити дітям матеріал, який охоплює статеve виховання. Важливо зазначити, що такими викладачами мають бути не вчителі школи, яких діти знають, а незнайомі спеціалісти. Це свідчить про неготовність дітей та підлітків обговорювати теми статевого виховання із людьми, яких вони добре знають, тому варто доносити до дітей, що теми статевої освіти не мають у собі нічого некомфортного та такого, що треба було б уникати при спілкуванні з дорослими. Серед тем, які, на думку респондентів, мають розглядатись у рамках статевого виховання, є теми сексуальної безпеки, контрацепції, фізіології, ролі сім'ї, моральних цінностей, теми гендеру, а також фізичного та психологічного насильства.

Емпірична частина планувалась у вигляді поєднання кількісного та якісного методів збору даних. Воєнні дії, які вплинули на роботу школи, змінили фокус дослідження, тому у рамках емпіричної частини було проведено напівструктуровані інтерв'ю із батьками учнів харківської школи №17. Підсумовуючи отримані дані, варто зазначити, що статеve виховання розглядається як навчання дітей темам контрацепції та особистої безпеки у сексуальних стосунках. Тож, батьки під час освітніх бесід з дитиною торкаються, перш за все, тем безпеки та ризиків незахищеного сексуального контакту. Щодо джерел надання корисної та правильної інформації у сфері статевої освіти, окрім батьків, це можуть бути також інші родичі або спеціально навчені професіонали.

Респонденти підтримують ідею впровадження статевого виховання у шкільну програму, адже можуть бути різні бар'єри у спілкуванні батьків та дітей, які можуть заважати торкатись певних тем сексуальної освіти. Іншою причиною є необхідність у тому, аби правильно доносити інформацію, враховуючи вік та розвиток дитини. Статева освіта у школі, на думку респондентів, має здійснюватись у старших класах та може бути організована у форматі тренінгів, факультативного предмету, та у вигляді комплексного обов'язкового предмету. Такі уроки, на думку опитаних, мають викладати

компетентні спеціалісти, яких діти не знають, що забезпечить ефективне та комфортне викладання. Темами, які, на думку респондентів, мають обговорюватись у рамках статевої освіти у школі, є теми сексуальної безпеки, захисту, репродуктивного здоров'я, насильства, ролей сім'ї, важливості довіри, моралі, а також гендерних відносин.

ВИСНОВКИ

Історія викладання статевої освіти у рамках шкільної програми бере свій початок з кінця 19 століття. У цей час у 1892 році Національною освітньою асоціацією Сполучених Штатів статеве виховання було визнано обов'язковою складовою шкільного навчального процесу. Пізніше сексуальна освіта почала впроваджуватись і у шкільні програми різних країн Європи. У другій половині 20 століття у Швеції статеве виховання стало вважатись обов'язковим предметом у школі, який викладається у старших класах. Німеччина та Угорщина також є країнами, які демонструють успішне впровадження статевої освіти у шкільну програму. У цих державах сексуальна освіта викладається на рівні обов'язкової дисципліни. У Польщі статеве виховання відбувається у форматі факультативного предмету, однак у такому навчанні існують прогалини, адже під час занять розглядаються не усі теми статевого виховання.

Соціологічні дослідження вказують на важливість наявності статевого виховання та на її позитивний вплив на життя молоді. Німецьке дослідження та дослідження американського вченого Дугласа Кірбі показали, що сексуальна освіта знижує кількість вагітностей серед підлітків та не підвищує рівень зацікавленості молоді у статевому житті відповідно. Згідно з американським дослідженням, статеве виховання забезпечує освіченість про людську сексуальність, знижує частку випадків незахищеного сексуального контакту, що призводить до зменшення рівня розповсюдження захворювань, які передаються статевим шляхом. Результати інших досліджень, які проводились у Румунії, Японії та Польщі, демонструють підтримку викладання сексуальної освіти у рамках шкільної програми.

Відповідно до керівництва для викладання статевої освіти ЮНЕСКО, існують певні проблеми, які стають на заваді впровадження статевого виховання у шкільну програму. Першою такою проблемою є розповсюджений міф про те, що сексуальна освіта викликає ранній початок сексуального життя

серед дітей. Іншою проблемою є дотримання думки про те, що статеве виховання позбавляє «невинності». Наступним бар'єром виступає те, що статеве виховання може не відповідати культурним чи релігійним цінностям. Також проблемами є неусвідомлення важливості та користі участі школи у наданні статевого виховання дітям, та неготовність вчителів викладати статеве виховання.

У ході проведення інтерв'ю було визначено, що опитані батьки учнів розуміють статеве виховання як навчання дітей темам особистого здоров'я та безпеки, а також важливості довіри у відносинах. Сюди варто віднести проінформованість дітей у сфері сексуальних стосунків, освіченість щодо методів контрацепції, репродуктивного здоров'я, а також ризиків, з якими можна зустрітись у разі незахищених статевих контактів. Не дивлячись на те, що діти в якості джерел отримання сексуальної освіти, зазвичай, звертаються до інтернету або до друзів, на думку респондентів, агентами статевого виховання мають виступати батьки або інші родичі, з якими у дитини довірливі відносини, та спеціалісти, які є компетентними у сфері розвитку дитини та дитячої психології. Статеве виховання, на думку опитаних, варто розпочинати у віці 12-15, коли дитина має достатній рівень гормонального фону та сама починає цікавитись сексуальним життям. Вибір такого віку початку статевого виховання можна також пояснити переживаннями батьків через те, що раннє статеве виховання може викликати у дітей передчасну зацікавленість у сексуальному житті. Тому, на думку респондентів, варто чекати, поки дитина сама почне цікавитись статевими відносинами.

Було визначено ставлення опитаних батьків учнів до впровадження статевого виховання у шкільну програму. Респонденти підтримали можливе викладання статевої освіти у школі та поділились думками щодо причин, з яких сексуальна освіта має впроваджуватись у шкільну програму. Серед таких причин варто зазначити бар'єри, які ускладнюють або взагалі унеможливають комунікацію між батьками та дітьми на теми статевого

виховання, а також необхідність у науковому викладанні тем сексуальної освіти.

Респондентами було запропоновано різні формати, у яких може відбуватись статеve виховання у школах. Однією з форм впровадження сексуальної освіти є організація тренінгів для учнів старших класів. Такі зустрічі мають проводитись окремо із кожним старшим класом. Іншим форматом викладання сексуальної освіти є факультативний урок статевого виховання для старших класів, який передбачає лекції та уроки у форматі відповідей на запитання учнів. Наступним видом, в якому може здійснюватись сексуальна освіта, є впровадження статевого виховання на рівні обов'язкового предмету, який викладається комплексно, охоплюючи як фізичний, так і моральний аспекти сексуальних відносин, та розглядаючи питання сім'ї та цінностей. Такий обов'язковий предмет може не оцінюватись, але викладатись для всіх.

Викладати статеve виховання у школі, на думку батьків школярів, мають не вчителі інших предметів, а спеціально запрошені спеціалісти, які вміють доносити інформацію, враховуючи вік дитини та її готовність сприймати ту чи іншу інформацію. Темами, які мають розглядатись у рамках статевого виховання у школі, мають бути: контрацепція, особиста безпека, репродуктивне здоров'я, насильство, готовність до того, аби починати вести статеve життя, а також теми сім'ї, моральних цінностей та місця довіри та поваги у стосунках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Каневський, Д. (2020, 24 листопада). Сексуальна освіта: як школярам у Німеччині розповідають про це. Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/seksualna-osvita-u-shkolakh-dosvid-nimechchyny/a-55703374>
- Мізіна, Д. (2018, 21 січня). Історія сексуальної освіти. Гендер в деталях. Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/seksualnist/istoriya-sexualnoi-osviti-134340.html>
- Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Громадська організація «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер». (2019). *Сексуальне виховання дітей*. Київ. Режим доступу: [https://www.unicef.org/ukraine/media/13051/file/%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_sehuducation_UA\(1\).pdf%20.pdf](https://www.unicef.org/ukraine/media/13051/file/%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_sehuducation_UA(1).pdf%20.pdf)
- Ранняя беременность у подростков: опасности и возможные осложнения. IPF Институт планирования семьи. Режим доступу: <https://ipf.ua/ru/blog/rannyaaya-beremennost-opasnosti-i-vozmoznnye-oslozhneniya>
- Центр громадського здоров'я МОЗ України. Інфекції, що передаються статевим шляхом (ІПСШ). Режим доступу: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/infekcii-scho-peredayutsya-statevim-shlyakhom-ipssh>
- Центр медичної статистики МОЗ України. (2020). Статистичні дані системи МОЗ за 2020 рік. Режим доступу: <http://medstat.gov.ua/ukr/statdanMMXIX.html>
- About Swedish sex education. (2017, November 30). Режим доступу: <https://www.rfsu.se/om-rfsu/om-oss/in-english/national-work/sexuality-education/about-swedish-sexuality-education/>
- Beaumont, K., Maguire, M. (2013, January). *Directorate-general for internal policies. Citizens' rights and constitutional affairs policy department. Gender equality. Policies for Sexuality Education in the European Union*. Brussels. Режим доступу:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/462515/IPOL-FEMM_NT\(2013\)462515_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/462515/IPOL-FEMM_NT(2013)462515_EN.pdf)

Friedrich, William N., Fisher, J., Broughton D., Houston, M., Shafran, Constance, R. (1998, April 1). Normative Sexual Behavior in Children: A Contemporary Sample.

Режим доступу: <https://publications.aap.org/pediatrics/article-abstract/101/4/e9/61998/Normative-Sexual-Behavior-in-Children-A?redirectedFrom=fulltext>

Gender attitudes survey. (2021, March). Режим доступу: <https://institute.dentsu.com/en/wp-content/uploads/sites/2/2021/03/Dentsu-Institute-Compass-Vol.-6-Gender-Attitudes-Survey.pdf>

Grupul De Studio Socio Comportamentale Avangard. (2021, July). Barometrul Opiniei Publice. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1gfDwMAz-Z0K-X7XnbOQxPMYocFMNFdpM/view>

Kirby, D. (2011). The impact of sex education on the sexual behaviour of young people. New York. Режим доступу: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/expert/2011-12_Kirby_Expert-Paper.pdf

Klinger, K., Otto, P. (2019). Czy chcemy dzieci uczyć o seksie? [SONDAŻ]. Режим доступу: <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1436254,ustawa-stop-pedofilii-edukacja-seksualna.html>

PSB Insights. (2020, June 9). Tenga 2020 self-pleasure report. Sexual and Self-Pleasure Behaviors and Attitudes in Spain. Режим доступу: https://www.tenga.co/press/TENGA_2020_Spain_Full_Report.pdf

Reiss, M. (2019, August 30). A brief history of sex education. Режим доступу: <https://www.open.edu/openlearn/body-mind/health/health-studies/brief-history-sex-education>

Salvati Copiii. (2020, March). Analiză privind condițiile de viață, locuire și stare de sănătate a copiilor și mamelor cu copii sub 5 ani, din mediul rural. Режим доступу: <https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/files/20/20673a97-ad19-4c4e-97f8-6ba65da0a6a7.pdf>

Standards for Sexuality Education in Europe. (2010). Режим доступа: <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2016/06/WHOStandards-for-Sexuality-Education-in-Europe.pdf>

UNESCO. (December, 2009). *International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach for schools, teachers and health educators*. Режим доступа: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000183281>

ДОДАТОК А

Таблиця А.1. Тематики викладання статевого виховання у школі

Тема	Цитата
Безпека сексуальних контактів	<p>«По-перше, обов'язково повинні розглядатися теми про захворювання, що передаються статевим шляхом – ЗПСШ» (P1);</p> <p>«Основний, звичайно, момент – це небажана вагітність та захворювання, що передаються статевим шляхом. Тобто загроза життю» (P1);</p> <p>«Насамперед, звичайно, безпеки, так» (P2);</p> <p>«Про методи контрацепції обов'язково говорити, про венеричні захворювання, які можуть бути» (P2);</p> <p>«Ще, чому треба користуватись. Тому що можуть передаватись захворювання, що є не тільки СНІД, від якого помирають, є ще й гепатит С, який лікується дуже довго і дуже дорого і дуже тяжко» (P1).</p>
Відносини у парі	«Інформацію про відносини між партнерами, довіру, як побудувати міцні відносини, що є запорукою

Продовження табл. А.1.

	<i>поважних відносин та гарного сексу» (P5).</i>
<i>Репродуктивне здоров'я</i>	<i>«Фізіологія. Як дорослішає хлопчик, як дорослішає дівчинка. У якому віці дозрівання, менструації, полюції. Щоб дитина була підготовлена до цього всього» (P2); «Є пара параграфів з приводу статевого розвитку та репродуктивного... Дуже б хотілося б, що цю тему більш глибоко розглядали» (P4).</i>
<i>Фізичне та психологічне насильство</i>	<i>«Теми сексуального насильства. Пояснювати, що це неприпустимо, що лише за згодою ...взагалі якісь такі дії вчиняються» (P2); «Що не має бути якогось фізичного і психічного насильства» (P2).</i>
<i>Поради щодо критичних ситуацій</i>	<i>«...що робити у критичній ситуації, якщо порвався презерватив. Допустимо, дочка моя не знала, що треба робити. Я їй розповіла» (P1).</i>
<i>Сім'я та моральні цінності</i>	<i>«Що таке сім'я, що це цінно, діти - це добре, що цнотливим бути теж добре, тому що це... не знаю, чому це добре. Щоб це розглядалось з різних боків, не тільки як статеve виховання, а й виховання якихось</i>

Продовження табл. А.1.

	<p><i>моральних цінностей...Про сімейні цінності, що має бути чесність, повага, довіра один до одного, заснована на прихильності один до одного, часта зміна партнерів – це погано і так далі. Щоб це не було однобоким» (P1).</i></p>
--	--

ДОДАТОК Б

Гайд для проведення інтерв'ю із батьками учнів 17 школи міста Харків:

Вітаю. Дякую, що погодилися стати моїм респондентом та поділитись своїми думками. Я нагадаю, що я пишу диплом на тему перспектив впровадження статевого виховання на думку батьків дітей 17 школи. Розумію, що тема дуже сенситивна, тому якщо будуть якісь питання, на які буде незручно відповідати, ви можете ухилитись від відповіді. Як я казала, наша розмова буде записуватись з метою майбутнього аналізу. Усі зібрані дані є конфіденційними, та у подальшому вони будуть представлені анонімно. Наша бесіда буде складатись із трьох блоків, тож, якщо ви готові, то можемо починати.

1 Блок: Знайомство

Розкажіть про себе

Скільки у вас дітей та в якому вони класі?

Чи чули ви словосполучення статеве виховання або статева освіта, сексуальна освіта?

Що це таке, на вашу думку?

Моє формулювання

Чи практикуєте ви статеве виховання у родині? Як воно відбувається?

2 Блок: Розуміння статевого виховання батьками учнів школи

Як ви вважаєте, статеве виховання потрібно дітям? Чому?

Чи потрібне статеве виховання у родині?

Хто має здійснювати статеве виховання дитини?

З якого віку варто розпочинати статеве виховання?

Що думаєте про сексуальну освіту в Україні? Як би ви оцінили її рівень?

3 Блок: Бачення статевого виховання у школі

Чи має бути школа залучена у статеve виховання?

В якому форматі мають відбуватись уроки?

З якого класу діти мають починати вивчати статеve виховання?

Які теми мають розглядатись?

На вашу думку, чи мають формати уроків та теми відрізнятись в залежності від віку і статі дітей?

Чи є у вас ще якісь ідеї стосовно нашого обговорення?

Дякую вам за інтерв'ю та за час! Ваші відповіді є дуже цінними для моєї роботи. Дякую! Гарного дня!

4 Блок: Соціально-демографічні показники

Стать респондента

Вік респондента

Стать дитини

Вік дитини

Клас дитини

Дякую за ваш час! Ваша участь в обговорення є дуже цінною для подальшої роботи.

ДОДАТОК В

Гайд для проведення фокус-групи з батьками учнів 17 школи міста Харкова

Вступна частина (5 хвилин):

Вітаю усіх. Дякую, що погодились взяти участь у фокус-групі та поділитись своїми думками та ідеями. Нагадаю, що зараз я пишу дипломну роботу на тему перспектив впровадження статевого виховання на думку батьків дітей 17 школи, тому ваші відповіді є дуже цінними для моєї роботи. У ході нашої розмови прошу відповідати вас щиро, не перебивати один одного, а говорити по черзі. Бесіда спрямована на те, аби дізнатись про різні думки та ідеї. У кожного може бути своя точка зору, тому під час розмови усі учасники можуть вільно викладати свої думки, але при цьому відноситись з повагою до інших. Я нагадаю, що наша розмова буде записуватись з метою майбутнього аналізу. Усі зібрані дані є конфіденційними, та у подальшому вони будуть представлені анонімно. Наша бесіда буде складатись із знайомства та двох основних блоків, тож, якщо ви готові, то можемо починати.

Блок 1: Знайомство (5 хвилин):

Скажіть, будь ласка, як до вас можна звертатись, скільки у вас дітей і в якому вони класі.

Кожен респондент представляється.

Що думаєте про сексуальну освіту в Україні? Чи є вона достатньою? Як би ви оцінили її?

Блок 2: Розуміння статевого виховання батьками учнів школи (15-20 хвилин):

Як ви розумієте поняття статевого виховання або статевої освіти сексуальної освіти?

На вашу думку, чи потрібно статеве виховання дітям? Чому?

Чи здійснюється у вашій родині статеве виховання? Як ви навчаєте дітей темам статевого виховання?

Хто має здійснювати статеве виховання дитини, окрім батьків?

Коли варто починати статеву освіту?

Блок 3: Бачення статевого виховання у школі (20-25 хвилин)

Що ви можете сказати з приводу участі школи у статевому вихованні? Чи має бути вона залучена?

Якщо є статеве виховання в сім'ї, чи має воно бути у школі?

Якби впроваджувалось статеве виховання у школі, в якому б форматі ви хотіли, щоб викладались уроки?

Що ви можете сказати з приводу впровадження предмету статеве виховання як обов'язкового предмету в школах?

Які теми мають розглядатись?

Хто має викладати статеве виховання?

З якого класу, якщо ми кажемо про школу, діти мають починати вивчати статеве виховання?

Дякую за ваш час! Ваша участь в обговорення є дуже цінною для подальшої роботи.

ДОДАТОК Г

Анкета для опитування батьків учнів 17 школи міста Харкова

Вітаю! Я – студентка Києво-Могилянської академії і у рамках своєї кваліфікаційної роботи проводжу дослідження на тему «Перспективи впровадження статевого виховання у шкільну програму на думку батьків учнів школи №17 міста Харкова». Дякую, що погодились взяти участь в моєму опитуванні. Ваші відповіді стануть дуже цінними для моєї роботи. Зі свого боку я гарантую конфіденційність зібраних даних, уся зібрана інформація буде представлена анонімно та тільки в узагальненому вигляді.

1. Статеве виховання є важливим у житті дитини

- Повністю погоджуюся
- Скоріше погоджуюся
- Скоріше не погоджуюся
- Повністю не погоджуюся
- Важко відповісти

2. Хто має бути залучений до статевого виховання дитини?

- Батьки
- Інші родичі
- Вчителі школи
- Шкільні психологи
- Запрошені спеціалісти
- Класні керівники
- Старші брати/сестри
- Друзі
- Інтернет

- Ніхто (дитина сама дізнається зі свого досвіду)
- Інше (напишіть)

3. В якому віці людина має почати отримувати статеве виховання?

- 3-6 років
- 7-10 років
- 11-14 років
- 15-18 років
- Після 18 років
- Не має отримувати
- Важко відповісти

4. Чи наявне у вас в родині статеве виховання?

- Так
- Ні
- Важко відповісти

5. (Якщо на запитання 4 відповіли «так») На які з наведених нижче теми статевого виховання ви розмовляєте зі своєю дитиною? (Можна обрати більше однієї відповіді)

- Інфекції, що передаються статевим шляхом
- ВІЛ/СНІД
- Контрацепція
- Безпека в інтернеті
- Вагітність
- Гендер, гендерні стереотипи
- Романтичні відносини
- Довіра та повага у стосунках
- Менструації
- Прийняття рішення щодо початку статевого життя

- Коректні назви інтимних частин тіла
- Полюції
- Мастурбація
- Сім'я
- Емоційне здоров'я
- Сексуальні орієнтації, ЛГБТ-спільнота
- Інше (напишіть)

6. (Якщо на запитання 4 відповіли «так») На які теми статевого виховання вам важко розмовляти зі своєю дитиною? (Можна обрати більше однієї відповіді)

- Інфекції, що передаються статевим шляхом
- ВІЛ/СНІД
- Контрацепція
- Безпека в інтернеті
- Вагітність
- Гендер, гендерні стереотипи
- Романтичні відносини
- Довіра та повага у стосунках
- Менструації
- Прийняття рішення щодо початку статевого життя
- Коректні назви інтимних частин тіла
- Полюції
- Мастурбація
- Сім'я
- Емоційне здоров'я
- Сексуальні орієнтації, ЛГБТ-спільнота
- Інше (напишіть)
- Не існує труднощів

Коректні назви інтимних частин тіла										
Мастурбація										
Сім'я										
Емоційне здоров'я										
Сексуальні орієнтації, ЛГБТ- спільнота										

8. Статеве виховання впливає на сексуальну активність молоді.

- Повністю погоджуюся
- Скоріше погоджуюся
- Скоріше не погоджуюся
- Повністю не погоджуюся
- Важко відповісти

9. (Якщо на запитання 8 відповіли «повністю погоджуюсь» або «скоріше погоджуюсь») Статеве виховання

- Підвищує сексуальну активність дитини
- Знижує сексуальну активність дитини
- Важко відповісти

10. Зі статевим вихованням діти позбавляються «невинності».

- Повністю погоджуюся
- Скоріше погоджуюся

- Скоріше не погоджуюся
- Повністю не погоджуюся
- Важко відповісти

11. Школа має бути залучена до статевого виховання дитини.

- Повністю погоджуюся
- Скоріше погоджуюся
- Скоріше не погоджуюся
- Повністю не погоджуюся
- Важко відповісти

12. (Якщо на запитання 11 відповіли «повністю погоджуюсь» або «скоріше погоджуюсь») З якого класу має впроваджуватись статеве виховання?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- Важко відповісти

13. Оберіть формати (до трьох) здійснення статевого виховання у школі, які на вашу думку є найбільш ефективними.

- Лекції від спеціалістів
- Заняття із запрошеним психологом

Довіра та повага у стосунках										
Менструації										
Полюції										
Прийняття рішення щодо початку статевого життя										
Коректні назви інтимних частин тіла										
Мастурбація										
Сім'я										
Емоційне здоров'я										
Сексуальні орієнтації, ЛГБТ-спільнота										

15. Програми статевого виховання у школі можуть знизити кількість випадків незахищеного статевого акту.

- Повністю погоджуюся
- Скоріше погоджуюся
- Скоріше не погоджуюся

- Повністю не погоджуюся
- Важко відповісти

16. Програми статевого виховання у школі можуть знизити рівень розповсюдження інфекцій, які передаються статевим шляхом.

- Повністю погоджуюся
- Скоріше погоджуюся
- Скоріше не погоджуюся
- Повністю не погоджуюся
- Важко відповісти

17. Програми статевого виховання у школі можуть знизити рівень підліткової вагітності.

- Повністю погоджуюся
- Скоріше погоджуюся
- Скоріше не погоджуюся
- Повністю не погоджуюся
- Важко відповісти

18. Програми статевого виховання у школі можуть підвищити рівень використання контрацепції.

- Повністю погоджуюся
- Скоріше погоджуюся
- Скоріше не погоджуюся
- Повністю не погоджуюся
- Важко відповісти

19. На мою думку, зараз у 17 школі міста Харкова достатній рівень викладання статевого виховання.

- Повністю погоджуюся

- Скоріше погоджуюся
- Скоріше не погоджуюся
- Повністю не погоджуюся
- Важко відповісти

20. Вкажіть Вашу стать

- Чоловіча
- Жіноча

21. Скільки Вам років (числом):

22. Вкажіть рівень матеріального становища Вашої родини:

- Нам не вистачає грошей навіть на їжу
- Нам вистачає грошей на їжу, але купити одяг вже важко
- У нас достатньо грошей на їжу і одяг, але ми не можемо купити телевізор або холодильник
- Ми можемо дозволити собі купувати деякі дорогі речі (такі як телевізор або холодильник)

23. Якої статі Ваша дитина? Дитина 1

- Чоловіча
- Жіноча

24. В якому класі Ваша дитина? Дитина 1

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

- 8
- 9
- 10
- 11
- Не навчається у школі

25. Якої статі Ваша дитина? Дитина 2

- Чоловіча
- Жіноча

26. В якому класі Ваша дитина? Дитина 2

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- Не навчається у школі

27. Якої статі Ваша дитина? Дитина 3

- Чоловіча
- Жіноча

28. В якому класі Ваша дитина? Дитина 3

- 1

- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- Не навчається у школі

Дякую за Ваш час! Ваша участь в обговорення є дуже цінною для подальшої роботи.

ДОДАТОК Г

Транскрипт проведеного інтерв'ю

Інтерв'ю було проведено дистанційно за допомогою платформи Zoom, за умов воєнних дій.

Дата проведення: 29.05.22

Тривалість інтерв'ю – 23 хв 22 сек.

I: Добрий день.

P: Добрий.

I: Спасибо, что согласились поделиться своими идеями и мыслями по поводу тематики моей работы. Я напомним, что я студентка Киево-Могилянської академії і в рамках своєї дипломної роботи я провожу інтерв'ю з родителями учеників 17 школи, чтобы выявить возможные перспективы внедрения полового воспитания в школьную программу. Напомним также, что наш диалог будет записываться с целью дальнейшей обработки и анализа. И если вы готовы, то можем начинать.

P: Готова.

I: Супер. Тогда начнем с первого блока. Расскажите о себе. Сколько у вас детей и в каком они классе?

P: У меня один ребенок, дочь, она учится в 11 классе.

I: Спасибо. А слышали ли вы словосочетание половое воспитание или половое образование, сексуальное образование?

P: Слышали.

I: Что можете рассказать вообще об этом понятии?

P: Слышали, что это объяснение ребенку половозрелого возраста о способах предохранения от всевозможных инфекций или нежелательной беременности. Вот.

I: Поняла. Расскажу, как я рассматриваю половое воспитание в моей работе. Это обучение детей темам репродуктивного здоровья, безопасности в

сексуальных отношениях, темам гендера и семьи. Скажите, практикуете ли вы половое воспитание внутри своей семьи с ребенком. И если да, то как это происходит.

Р: Да. Это происходит рекомендацией пользоваться презервативами.

І: Можете ли вы затрагивать все темы полового воспитания или могут быть какие-то проблемы?

Р: Можем. В этой теме да.

І: Спасибо, тогда можем перейти ко второму блоку о роли полового воспитания вообще в жизни. Что вы можете сказать вообще про роль сексуального образования?

Р: Могу сказать, что информацию, наверное, больше ребенок получает из интернета, чем от родителей.

І: А можно ли сказать, что в интернете правдивая или всегда полезная информация?

Р: Конечно, нет. Не всегда правдивая, не всегда полезная, но этого избежать невозможно.

І: А как вы считаете, нужно ли половое воспитание детям вообще сейчас?

Р: Наверное, с определенного возраста – да. Но не раньше, наверное, лет 14-15.

І: А как вы думаете, от кого дети лучше получают информацию о половом воспитании?

Р: Наверное, больше из интернета и от своих друзей.

І: А от кого было бы более эффективно получать такую информацию?

Р: Ну, эффективно, наверное, было бы от, возможно даже от родителей эта информация воспринимается не всегда.. из-за чувства противоречия, которое характерно детскому возрасту, от родителей она не всегда воспринимается как что-то полезное, поэтому если будет урок полового воспитания в школе, где им в школе об этом будет рассказывать какое-то третье лицо, а не родитель – это, может быть, будет даже лучше.

I: То есть эффективнее в школе получать какое-то образование, чем разговаривать с родителями.

P: Ну, да. Потому что родители, мало ли что, они там говорят.

I: Хорошо. А если, например, половое воспитание есть в школе, нужно ли, чтобы оно еще было и внутри семьи, или школа может заменить это воспитание?

P: нет, заменить не может. Я думаю, что лучший пример этого воспитания – это хорошие отношения с ребенком и искренние отношения. То есть, изначально должны быть хорошие отношения, в принципе, с ребенком. А из этого уже следует, будет ли ребенок с вами откровенен или нет.

I: Согласна. А вот вы сказали, что хорошо было бы вводить с 14 лет это половое воспитание. А почему именно с 14, а не раньше или позже?

P: Ну, потому что раньше еще у ребенка нет этого уровня гормонального фона, на котором он был интересовался. А заранее это все вводить – это заранее говорить, что половая жизнь ранняя – это нормально. То есть раз ты рано с ним об этом говоришь, значит уже он может этим заниматься. Поэтому, до 14-15 лет я считаю, что это говорить не надо, чтобы ребенок не думал, что уже надо этим заниматься. Раз со мной уже об этом говорят, значит, оу, я уже могу.

I: Понятно. Да. Тогда последний вопрос этой части. Что вы думаете о сексуальном образовании в Украине в целом. И как бы вы оценили его уровень?

P: Ну, дело в том, что я не знаю. В школе сейчас нет такого урока про половое воспитание, но, когда я училась в школе, это было 25 лет назад, у нас были такие уроки, в нашей школе. К нам приходили, про презервативы рассказывали, о заболеваниях, которые можно получить половым путем и о тампонах, кстати, рассказывали. Сейчас я не слышала, чтоб были такие уроки в школе, поэтому сейчас я считаю, его недостаточно.

I: И в школу не приезжают с какими-то лекциями?

P: Вот к нам приезжали в школу, сейчас – нет. Ну, я не слышала об этом.

I: В школу, вы имеете в виду 17 или в вашу?

Р: Да, да. В мою. А к вам приезжали?

І: Нет, к нам только про наркотики приезжали рассказывать.

Р: Да, про наркотики, полицейские, участковый рассказывал все, про половое воспитание не было, абсолютно верно.

І: Так, спасибо. Тогда перейдем к третьему блоку: половое воспитание в школе, должно ли оно быть в школе. Вы говорите, что должно быть.

Р: Да, в школе должно быть.

І: И если должно быть, то с какого класса оно должно вводиться?

Р: Они идут в школу с 6 лет, то есть это где-то с класса 9.

І: Спасибо. А в каком формате должны проходить уроки? Там обязательный предмет или там какой-то курс.

Р: Нет, это не обязательный предмет, это может быть какой-то, хотя бы, думаю, раз в пол года, этого достаточно... потому что он запомнится детям, он необычный, говорят не о физике, не о химии, не о математике, поэтому это откладывается в памяти. Я думаю, раз в пол года даже этого будет достаточно.

І: Раз в пол года прийти там час порассказывать, да?

Р: Да, но, может, не раз в пол года. Хотя бы раз... и сказать, что вот если есть какие-то вопросы, то можно обратиться в какие-то службы по поддержке, они, наверняка, в Украине есть эти службы. Что бы детям дали телефоны, номера телефонов и так далее, потому что не всегда из-за плохих отношений с родителями они могут обратиться к родителям и делают кучу ошибок. Чтобы они могли анонимно кому-то позвонить, чтобы они знали, что есть такая служба, где их поддреживают. Может быть, учитывая, что не все дети попадут на урок раз в пол года, сделать два раза за пол года, потому что кто-то попадет, кто-то не попадет. То есть, 4 раза за год, мне кажется, такой урок будет вполне достаточно.

І: А кто должен проводить такие встречи?

Р: Не учитель со школы. Мне кажется, должен быть какой-то человек, который ездит по разным школам и проводит на профессиональном уровне этот урок.

І: Какой-то специалист, которого дети и не знают, который не из школы?

Р: Да, которого дети не знают, который будет, так сказать, незаангажирован что-ли. Дети не будут смеяться, дети не будут смеяться, потому что это человек, которого они не знают и который не знает их.

І: Кстати да. Хорошее замечание. Тогда такой вопрос: какие темы должны рассматриваться на таких встречах, если они есть.

Р: Во-первых, обязательно должны рассматриваться темы о заболеваниях, передающихся половым путем – ЗППП. Во-вторых, что делать в критической ситуации, если порвался презерватив. Допустим, дочь моя не знала, что нужно делать. Я ей рассказала. Если у родителей не такие взаимоотношения с детьми, они не могут ребенку об этом рассказать, если кто-то третий об этом расскажет, это будет полезно, потому что это часто встречаемая ситуация. Такой момент. Еще почему надо пользоваться. Потому что могут передаваться заболевания, что есть не только СПИД, от которого умирают, есть еще и гепатит С, который лечится очень долго и очень дорого, и очень тяжело. Что сказать ребенку, что лечение этого заболевания стоит 6 тысяч долларов, возможно, это как-то на них повлияет. Они поймут, что это все серьезно. Или заболеть заболеванием, от которого можно умереть, допустим, СПИД. Но СПИД уже у всех на языке, а вот гепатит С, я думаю, не все о нем знают. А он распространен в несколько раз больше, чем СПИД и умирает от него тоже достаточное количество людей. Основной, конечно, момент – это нежелательная беременность и заболевания, передающиеся половым путем. То есть угроза жизни.

І: То есть безопасность – это самое основное, что должно рассматриваться.

Р: Мне кажется, да. Потому что все остальное можно исправить.

І: А например, такие темы, как гендерное равенство, гендерные стереотипы, роли в семье – это нужно, важно или нет?

Р: Да, это очень важно, и пусть об этом тоже расскажет третий человек, потому что сейчас огромная пропасть между родителями моего поколения, мне 44 года, и моим ребенком, которому 17 лет. Потому что мы воспитывались в одной парадигме жизни, дети уже видят и воспитываются в другой парадигме

жизни. Везде из каждого уголка, в каждом сериале, в каждом фильме, в каждой игре даже уже компьютерной есть уже гомосексуальные отношения. И уже наши дети думают, что это нормально. Это, конечно, в этом нет ничего не нормального, но пропогандировать это тоже я считаю неправильным. Поэтому, может, тоже детям это нужно объяснить, что ничего в этом плохого нет, но специально к этому стремиться, если у тебя нет к этому никакого желания, не нужно. Что нормальным быть – это тоже хорошо, потому что в наше время уже быть нормальным становится плохо, чем каким-то ненормальным. Что вот все нормально, просто не надо щемить ни тех, ни других, упрекать в чем-то, но и распространять это тоже не нужно.

I: не показывать, что это круто, и давай будь таким же, просто рассказывать, что это есть.

P: Да, есть так, есть по-другому, не обязательно стремиться к этому и унижать человека, у которого взгляды другие.

I: Хорошо. Спасибо. А должны ли вот эти вот беседы, темы, форматы отличаться в зависимости от того, в каком классе ребенок? Я так понимаю, что если с 8 они начинаются, то они идут до конца школы. Должны ли эти темы повторяться или меняться?

P: Мне кажется, что с 8-9 класса уже, наверное, и не должны, потому что это будут одни и те же вопросы, одни и те же действия. Одним и тем же людям, конечно, может что-то нужно рассказывать новое, какие-то истории, может. Как-то более там. Детям это рассказать на каком-то минимальном уровне, не вдаваясь, просто в ознакомительной, что бывает так, так и так. Допустим, что есть заболевания, что нужно защищаться, элементарные какие-то темы. Чтобы они не думали, что им рассказывают одно и то же. Разбавлять это какими-то историями из жизни уже в более старшем возрасте. Вот про деньги, конечно, дети не поймут, а старшеклассники поймут, про 6 тысяч долларов, что это такое. и так далее, конечно, в зависимости от возраста какие-то надо делать корректировки.

I: Поняла, а если бы в школе планировалось вводиться обязательное сексуальное образование или половое воспитание как обязательный предмет, поддержали бы вы такую идею?

P: Я бы против не была, но я была бы еще за... Вот у нас есть урок этики, но чтобы на равне, допустим, с половым воспитанием вводилось какое-то христианское воспитание, чтоб дети видели такую сторону и такую сторону. Что хорошо быть, там целомудрие...что бы им рассказывали о каких-то нравственных ценностях, не только физика, химия и половое воспитание, но и еще урок, где им рассказывается, что такое хорошо и что такое плохо. Потому что в Украине, к сожалению, на законодательном уровне снята со школ функция воспитания. Школы теперь должны только образовывать... Если человека образовать в сексуальной сфере, но не рассказать, что такое хорошо, что такое плохо и не воспитать его нравственно, это может привести к неблагоприятным последствиям.

I: То есть, это должен быть один предмет, где христианское воспитание и плюс половое...

P: Пускай это будет урок этики или урок чего-то, где будут говорить и об этой стороне, но и о другой стороне. Что такое семья, что это ценно, что дети – это хорошо, что целомудренным быть тоже хорошо, потому что это...не знаю, почему это хорошо. Чтобы это приподносилось с разных сторон, не только половое воспитание, но и воспитание каких-то нравственных ценностей.

I: А если половое воспитание включает в себя темы семьи, ценностей, роли в семье, то тогда можно это считать отдельным уроком и его вводить? Вы бы поддержали такое?

P: Да, такое бы поддержала. А вот ... не рассказывая о семейных ценностях, что должна быть честность, уважение, доверие друг к другу, основанное на привязанности друг к другу, частая смена партнеров - это плохо и так далее.... Чтобы это не было однобоким.

I: То есть, если моральная сторона и физическая, если они вместе в одном комплексе, в одном предмете, то вы бы поддержали?

Р: Да, чтобы рассказывали о моральной стороне этого вопроса и о физической, да, все правильно.

І: Хорошо. А по поводу преподавания. Если это отдельный предмет, это должен быть учитель вообще новый незнакомый?

Р: Да, мне кажется ставку в школе такому учителю никто не даст. А если это на каком-то законодательном уровне выделяют человека, который будет ездить по разным школам.... Может, какую-то такую должность новую открыть.

І: Но это мы говорим, не то, что раз в пол года, а именно, когда, чтоб урок проводить систематично?

Р: Ну, часто – это тоже не нужно, потому что там нечего рассказывать столько, сколько в физике и химии. Мне так кажется, не знаю....

І: То есть есть два варианта: приезжать читать как тренинг раз в пол года, а можно сделать урок, который будет чаще, но не так как физика, химия – а там раз в месяц.

Р: Мне кажется, что это больше нужен тренинг. При чем не на всю школу, когда всех собирают в актовом зале, а чтоб именно в класс приезжали. В принципе, учитывая, сколько классов, сколько школ даже в одном районе, то есть, это будет довольно большая работа, наверное....

І: Хорошо. Спасибо большое. То есть как обязательный урок он не нужен систематический?

Р: Думаю, что нет, если это будет урок систематический, это перейдет уже в комедию, дети посещать не будут...

І: То есть лучше реже, но эффективнее.

Р: Да.

І: Поняла вас. В принципе, мы рассмотрели все блоки. Спасибо вам большое за интервью, вы мне очень помогли. Благодарю вас.

Р: Спасибо вам.